

SAKSBEHANDLER
Leif Anker

VÅR REF.
08/00871-17

ARK. B - Bygninger
91 (Stavern) Larvik - Ve

DERES REF.

INNVALGSTELEFON

DERES DATO

VÅR DATO
18.12.2011

TELEFAKS
+47 22 94 04 04
postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

COPY
EKSPEDERT
S.G.

Se mottakerliste

GARNISONSSYKEHUSET I STAVERN- JOHAN OHLSENS GATE 8 A og 8 B - GNR 5001 BNR 688 I LARVIK KOMMUNE - VEDTAK OM FREDNING MED HJEMMEL I LOV OM KULTURMINNER § 15, JF § 22

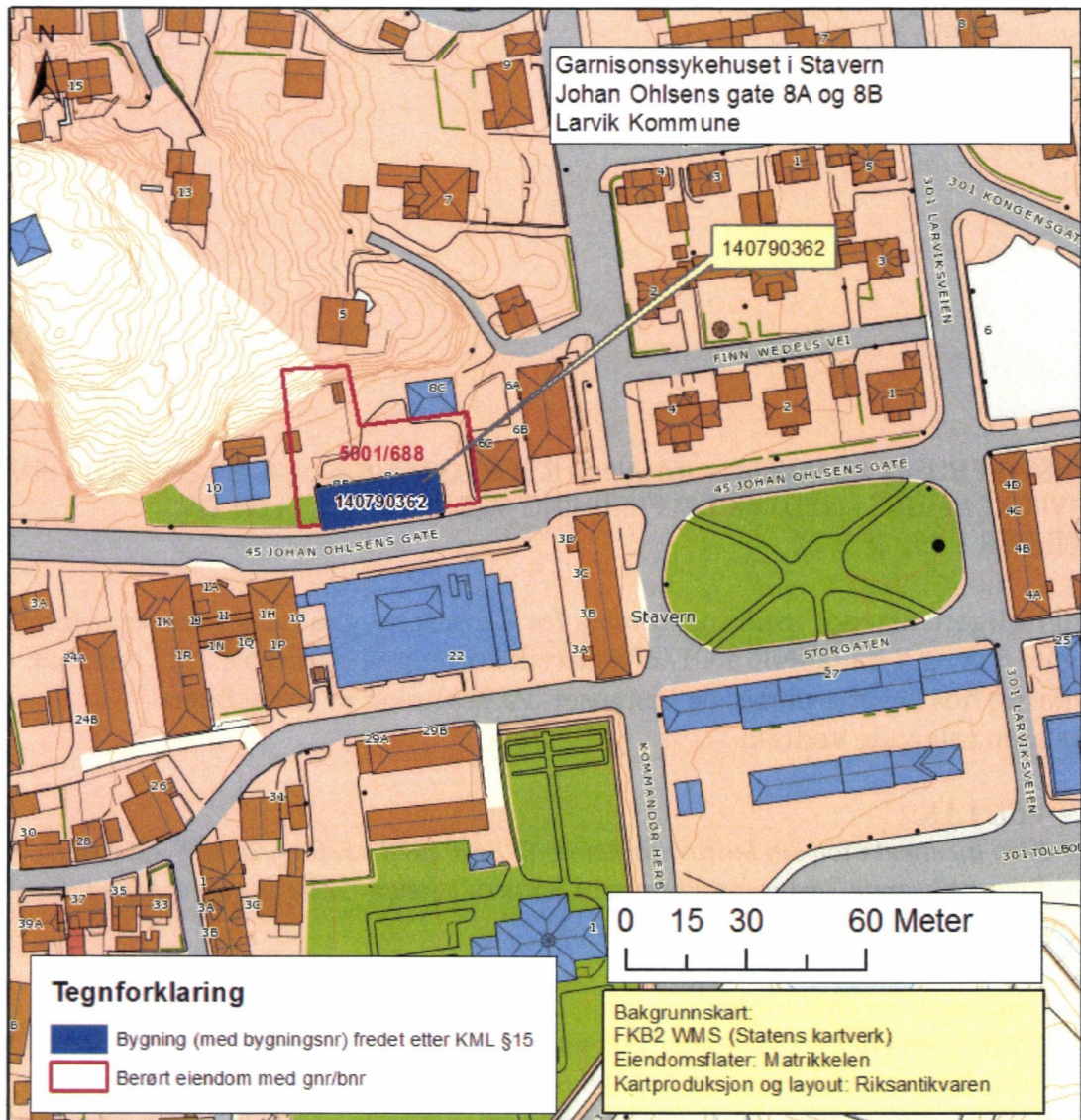
Vi viser til tidligere utsendt fredningsforslag for Garnisonssykehuset i Stavern- Johan Ohlsens gate 8 A og 8 B - GBNR 5001/688 Larvik kommune datert 6.4.2011 som har vært på høring hos berørte parter og instanser. På grunnlag av dette fatter Riksantikvaren følgende vedtak:

VEDTAK:

Med hjemmel i lov om kulturminner av 9. juni 1978 nr. 50 § 15 jf. § 22, freder Riksantikvaren Garnisonssykehuset i Stavern - Johan Ohlsens gate 8 A og 8 B - GNR 5001 BNR 688 i Larvik kommune.

Omfanget av fredningen

Fredningen etter § 15 omfatter Garnisonssykehusets eksteriør og interiør og inkluderer hovedelementer som planløsning, materialbruk og overflatebehandling og detaljer som vinduer, dører, gerikter, listverk, ildsteder og fast inventar. Fredningen omfatter også bygningsdeler som er skiftet ut, tatt vare på, og som befinner seg i bygningen, jf. vedlegg 1

Formålet med fredningen

Formålet med fredningen er å bevare Johan Ohlsens gate 8 som et kulturhistorisk og bygningshistorisk viktig eksempel på norsk militær- og sykehusarkitektur fra 1700-tallets siste del. Det er særlig viktig å ta vare på planløsning og interiørdetaljer (belistning, gruer, ovner, innvendige dører og trapper med videre) fra perioden bygningen ble benyttet som militærhospital og den påfølgende funksjon som boligkompleks for militært personell. Det er videre vesentlig å ta vare på kulturhistorisk verdifulle uttrykk for bygningens historiske utvikling.

Fredningen av bygningens eksteriør skal sikre bygningens arkitektur. Både hovedstrukturen i det arkitektoniske uttrykket og detaljeringen som fasadeløsning, vindustype og format, dører, piper, materialbruk og overflater skal opprettholdes.

Formålet er videre å bevare rominndeling, bygningsdeler og overflater i de deler av interiøret som er kulturhistorisk interessant. Fast inventar skal bevares som en integrert del av interiøret.

Fredningsbestemmelser

Fredningsbestemmelsene er utformet i samsvar med fredningens formål og gjelder i tillegg til kulturminnelovens bestemmelser om vedtaksfredete kulturminner fra nyere tid.

- 1. Det er ikke tillatt å rive, skade eller flytte bygningen(e) eller deler av denne.*
- 2. Det er ikke tillatt å bygge om bygningen(e)s eksteriør eller interiør. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 5.*
- 3. Det er ikke tillatt å skifte ut bygningselementer eller materialer, forandre overflater eller utføre annet arbeid ut over vanlig vedlikehold på bygningens eksteriør, interiør eller konstruksjon. Unntatt fra dette er eventuelle tilbakeføringer, jf. punkt 5.*
- 4. Alt vedlikehold og all istandsetting skal skje med materialer og metoder som er i tråd med bygningens egenart og på en måte som ikke reduserer de arkitektoniske og kulturhistoriske verdiene.*
- 5. Tilbakeføringer til opprinnelig eller tidligere utseende og/eller konstruksjoner kan tillates i særlige tilfelle dersom tiltaket kan gjøres på et sikkert, dokumentert grunnlag og etter dispensasjon fra forvaltningsmyndigheten.*
- 6. Bygningsdeler som er skiftet ut, tatt vare på, og som befinner seg i bygningen, inngår i fredningen og må ikke skades eller fjernes.*

Følger av fredningen

Lovhenvisning

Når det gjelder behandlingen av fredete hus og anlegg, vises det til kulturminneloven §§ 15a, 16, 17 og 18, samt ovennevnte fredningsbestemmelser.

Arbeider som krever tillatelse etter plan- og bygningsloven, må i tillegg forelegges kommunale myndigheter. Det gjøres oppmerksom på at tillatelser etter kulturminneloven må foreligge før arbeider i tråd med plan- og bygningsloven kan settes i verk.

Vedlikehold. Det er eier som har ansvar for det løpende vedlikeholdet av fredete bygninger og anlegg. Det grunnleggende prinsippet for vedlikehold av fredete bygninger er å bevare mest mulig av de opprinnelige eller eldre bygningselementene og detaljer som kledning, vinduer, dører, listverk, gerikter og overflatebehandling. Vedlikehold av fredete bygninger og anlegg skal så langt som mulig skje i samsvar med opprinnelig utførelse, teknikk og materialbruk og for øvrig i samsvar med fredningsbestemmelsene.

For mer informasjon om vedlikehold og forvaltning av fredete bygninger og anlegg, vises til Riksantikvarens informasjonsblader.

Dispensasjon. Fredningen medfører at det må søkes om tillatelse/dispensasjon til å sette i gang alle typer tiltak som går ut over vanlig vedlikehold, jf. kulturminneloven § 15a. Søknad om tillatelse skal sendes fylkeskommunen som avgjør om tiltaket kan iverksettes, evt. på visse vilkår. Oppstår det tvil om hva som anses som vanlig vedlikehold, skal fylkeskommunen likeledes kontaktes.

Økonomisk tilskudd. Det er anledning til å søke fylkeskommunen om tilskudd til vedlikehold og istandsettingsarbeider.

Dersom det etter § 15a blir gitt dispensasjon med vilkår som virker fordyrende på arbeidet, skal det gis helt eller delvis vederlag for utgiftsøkningen, jf § 15a annet ledd.

Fylkeskommunen kan gi opplysninger om frist for innsendelse av og krav til søknad.

Kort karakteristikk av kulturminnet

Sykehusbygningen er oppført i årene 1787 til 1790 som en del av det militære festningsanlegget og garnisonen Fredriksvern. Johan Ohlsens gate 8 ble bygd som sykehus og hadde denne funksjonen til 1812. Bygningen ble oppført i utkanten av boligkvarterene som omkranser torget, det såkalte "pumpetorget" i Stavern. De fleste militære anleggene ble oppført innenfor vollene, men boligkvarterene, kirken, bakeriet og enkelte andre bygninger ble oppført utenfor selve festningsområde i en rutenett formet byplan gruppert rundt et sentralt torg

Bygningen har samme hovedform som bygninger i boligkvarterene, en rektangulær to-etasjes bygning med helvalmet bratt tak. Garnisonssykehuset er en viktig og integrert del av det opprinnelige militære kulturminnemiljø i Stavern.

Garnisonssykehuset utmerker seg spesielt ved de godt bevarte interiørene i annen etasje og bruken av utmurt bindingsverk som byggekonstruksjon. Dens kulturhistoriske bakgrunn som militært sykehus gjør bygningen sjelden i norsk bygningshistorie.

Bygningen står i dag i stor grad ubrukt etter at Stavern bibliotek som har holdt til i bygget siden 1972, har flyttet ut. Noen rom i annen etasje disponeres av foreningen Venner av Gamle Stavern.

For nærmere beskrivelse av kulturminnet vises det til vedlagt dokumentasjon.

Vurdering av kulturminnet. Begrunnelse for fredningsvedtaket.

Garnisonssykehuset er en viktig del av norsk sykehushistorie som er et kulturhistorisk område som har få synlige minner fra 1700-tallet. Sykehuset var etter datidens forhold et stort sykehus. I tiden omkring 1800 var sykehuset det medisinske senter for Vestfold, store deler av Telemark og det hadde ansvar for garnisonen på Hvaler i Østfold. Den medisinske staben med tilknytning til sykehuset var etter norske forhold meget vesentlig. Garnisonssykehuset i Stavern står i en særstilling innen norsk sykehusarkitektur fordi det er et av de eldste bevarte eksemplene på et medisinsk senter hvor minst 7 av datidens kirurger arbeidet.

Johan Ohlsens gate 8 er unik i militær sammenheng som spesialbygd sykehus fra ca 1790 hvor det er tatt branntekniske hensyn ved bruk av utmurt bindingsverk og innredet særlige betjeningsrom for de syke.

Bygningen ble oppført i utmurt bindingsverk i to etasjer og inneholdt 16 sykestuer med et lite for-rom/kjøkken for hver sykestue beregnet på betjening av de syke. Det var to oppganger i bygget med 8 sykestuer i hver. Sykehusets planløsning var langt forut for sin tid med kjøkken og en forgang tilknyttet sykerommene, omtrent det samme som ble bygget til Kysthospitalets isolat-bygning (Stavern) 100 år senere. Ved å innrede sykehusbygningen i mindre avdelinger der pasientene i de enkelte avdelinger ikke var i kontakt med hverandre, håpet man å kunne redusere smittefaren. Den planløsningen som ble valgt, viser at man i Stavern så tidlig som på slutten av 1700-tallet var bevisst på forebyggende tiltak for å holde smittsomme sykdommer under kontroll.

Garnisonssykehuset er del av et bevart bygnings- og bymiljø som inngår i det historiske anlegget Fredriksvern. Bygningene og anlegget har mange rent arkitektoniske kvaliteter med sterk tilknytning til samtidig dansk arkitektur, ikke bare stilistisk, men også i bygningskonstruksjon med en utstrakt bruk av utmurt bindingsverk. Mange av bygningene viser høy grad av opprinnelighet, herunder garnisonssykehuset.

Kulturhistorikeren Carl W. Schnitler betegner barokkanlegget i Stavern som et typisk uttrykk for barokkens ånd. Utenfor vollene er de viktigste bygningene lagt symmetrisk rundt en åpen sentral plass, og med øvrige del av garnisonsbyen bygget i regulære kvartaler orientert etter det sentrale plassrommet. Deler av den eldre militære bebyggelsen er idag gått tapt, Garnisonssykehuset danner den nordvestre avgrensningen av den symmetrisk utbygde garnisonsbyen og utgjør slik et viktig element i det gjenværende bygningsmiljøet fra barokktiden. Stavern med det fredete Fredriksvern verft og den militære bebyggelsen utenfor vollene er samlet et svært viktig kulturminne i nasjonal sammenheng som godt bevart eksempel på anlegg som viser fortifikatorisk og militærhistorisk utvikling fra 1750 til tiden etter annen verdenskrig.

Riksantikvarens myndighet

Det følger av kulturminneloven § 15 jf. § 22 at departementet kan frede byggverk og anlegg eller deler av dem av kulturhistorisk eller arkitektonisk verdi. (Det følger videre av § 19 at departementet kan frede et område rundt et fredet kulturminne så langt det er nødvendig for å bevare virkningen av kulturminnet i miljøet eller for å beskytte vitenskapelige interesser som knytter seg til det.) Myndighet til å fatte vedtak om fredning er delegert fra Miljøverndepartementet til Riksantikvaren jf. forskrift om faglig ansvarsfordeling mv etter kulturminneloven av 9. februar 1979 § 12 nr.1.

Lokalisering og eiendomsforhold. Reguleringsmessig status

Garnisonssykehuset er en del av det opprinnelige sjømilitære anlegget utenfor marinebasen Fredriksverns voller. Anlegget utenfor vollene bestod opprinnelig av garnionskirken og åtte brakker (barakker), hvorav fem er bevart. Hoveddelen av brakkene er gruppert rundt pumpetorget. Garnisonssykehuset ligger ikke mot torget, men litt lenger mot vest på nordsiden av Johan Ohlsens gate. Bygningen er orientert øst-vest med langfasaden parallelt med gateløpet.

Reguleringsforhold. Eiendommen er avsatt til bevaring i kommunedelplan for Stavern 2006 - 2018, vedtatt i Larvik kommunestyre 14.6.2006.

Eiendomsforhold. Garnisonssykehuset eies av Larvik kommune. Bygningen har vært i kommunalt eie siden 1906.

I forbindelse med at Norsk Kulturråd bevilget et tilskudd på kr 300 000 i 1982 til restaurering av bygningen, ble det tinglyst en vern- og vedlikeholdsavtale på eiendommen (18.3.1982).

Bakgrunn for fredningen

I brev av 4.4.2008 til Vestfold fylkeskommune ba Fortidsminneforeningen, Vestfold avdeling, om at fylkeskommunen skulle igangsette fredningssak for Garnisonssykehuset, Johan Ohlsens gate 8A og 8B i Stavern, Larvik kommune. Bakgrunnen for henvendelsen var at Larvik kommune ved kommunestyret vedtok å avhende eiendommen til Det nasjonale sjømannshjemmet i Stavern, Larvik kommunestyrets møte 26.3.2008. Eierskiftet ville medføre ny bruk av bygningen som ville medføre endringer i bygningens eksteriør og interiør.

Larvik kommune besluttet imidlertid å omgjøre vedtaket om salg av eiendommen, og behov for midlertidig fredning av bygningen bortfalt.

Våren 2008 foretok fylkeskommunen befaring til Garnisonssykehuset for å vurdere bygningen som et mulig fredningsobjekt. Riksantikvaren var også på befaring til bygningen i sakens anledning. Resultatet av befaringene var at Riksantikvaren og fylkeskommunen vurderte garnisonssykehuset til å være i fredningsklasse. Fylkeskommunen påbegynte arbeidet med fredningssaken høsten 2008.

Som kulturminne av stor nasjonal betydning har Fredriksvern verft vært såkalt administrativt fredet siden 1928. Vernet omfattet den gang de fleste av verftets bygninger og fortifikatoriske anlegg innenfor og utenfor vollene. Listen med fredningsobjekter ble oppdatert og noe endret i 1958. Blå var det administrative vernet opphevet for den gamle barakkebebyggelsen rundt Pumpeparken mellom verftsområdet og gamle Stavern by, vel som konsekvens av at dette ikke lenger var i Forsvarets eie.

Fredriksvern verft er et av de best bevarte militære anlegg fra barokktiden i Danmark-Norge. Verftsområdet med øyer og soldathjemmet i Skråvika ble fredet ved forskrift 29.6.2011 som ledd i oppfølging av Stortingsmelding 54 (1992-93) «De nasjonale festningsverkene» og Landsverneplan for Forsvaret (2000).

Fredning av Garnisonssykehuset er et ledd i Riksantikvarens arbeid for å frede de gjenværende delene av den eldre militære bebyggelsen og fortifikasjoner som er gått ut av statens eie i Stavern.

Redegjørelse for saksgang og innkomne bemerkninger

Melding om oppstart av fredning ble, i samsvar med kulturminneloven § 22 nr.1 meddelt eieren og kommunen i brev av 25.6.2008. Samtidig ble dette kunngjort i Norsk Lysingsblad, Østlandsposten og Vestfold Blad.

Vestfold fylkeskommune utformet deretter fredningsforslag, og dette ble i samsvar med kulturminneloven § 22 nr.2 sendt på høring til berørte parter 22.9.2010. Samtidig ble det kunngjort i Østlandsposten og Norsk lysingsblad at fredningsforslaget var lagt ut til offentlig ettersyn i Larvik kommune.

Det ble gitt en frist på 6 uker fra kunngjøringsdagen til å komme med uttalelser. Ved fristens utløp var det kommet uttalelse fra Larvik kommunale eiendom KF, Fortidsminneforeningen i Vestfold og Venner av Gamle Stavern.

Larvik kommunale eiendom KF (LKE) støtter hensikten med fredningen og mener den bør legge til rette for bruk samtidig med at fredningsformålet ivaretas. LKE ber om en tillempling av fredningsbestemmelsenes pkt 2 og 3 for å imøtekomme behov for tiltak og endringer på bestemte forutsetninger.

Fortidsminneforeningen Vestfold avdeling berømmer fylkeskommunen for et fyldig og godt gjennomarbeidet dokument. I høringssvaret Foreningen har noen språklige merknader knytte til fredningenes formål, og mener at fredningens hjemmelsgrunnlag kan avgrenses til kulturminneloven § 15. Foreningen foreslår noen tillegg til fredningsbestemmelsene ved at det i pkt. 1 føyes til at tilbakeføring av planløsning fra sykehusets funksjon som garnisonssykehus kan tillates forutsatt sikker dokumentasjon.

Til bestemmelsenes pkt. 2 ønskes en tilføyelse om at arbeider som medfører at bygningselementer fjernes, skal meldes til vernemyndighetene før igangsettelse. Videre ønskes et nytt pkt. 8: «Løse bygningsdeler som lagrede vindusrammer og dører inngår i fredningen».

Venner av Gamle Stavern ber om at fredningens hjemmelsgrunnlag avgrenses til kulturminneloven § 15 og henstiller om at lagrede vinduer, dører og paneler tas med i fredningsbestemmelsene.

I henhold til kulturminneloven § 22 nr. 3 skal forslag om fredning legges frem for kommunestyret før vedtak om fredning fattes. Fredningsforslaget og innkomne uttalelser ble oversendt kommunen i brev av 17.11.2010. Kommunestyret behandlet saken i møte 23.3.2011. Kommunestyret sluttet seg til fredningsforslaget og ba om at det ble tatt inn tillegg i fredningsbestemmelsene at lagrede paneler, dører og vinduer fra bygningens eldre periode kan tilbakeføres ved en restaurering dersom det foreligger sikker dokumentasjon og endringen er i tråd med fredningens formål.

Riksantikvarens bemerkninger til høringsuttalelsene og vedtak i Larvik kommune
Riksantikvaren konstaterer at samtlige hørings svar og kommunestyrets behandling gir sin tilslutning til fredningsforslaget.

Larvik kommunale eiendom KF (LKE) ønsker handlingsrom for nødvendige endringer for fortsatt bruk av bygningen. Riksantikvaren er enig i at fredningen må legge til rette for fortsatt bruk. Kulturminneloven § 15 a første ledd gir adgang til unntak fra fredning og fredningsbestemmelser for tiltak som ikke medfører vesentlig inngrep i det fredete kulturminnet. Behov for endringer må i lys av dette avveies og finne sin løsning gjennom ordinær behandling i det enkelte tilfelle.

Fortidsminneforeningen Vestfold avdeling og Venner av Gamle Stavern ber om at hjemmelsgrunnlaget for fredningen innsnevres. Endringen er innarbeidet i fredningsvedtaket.

Fortidsminneforeningen Vestfold avdeling ønsker endringer og tillegg i fredningsbestemmelsenes pkt.1 og 2. Tilbakeføring omtales i fredningsbestemmelsens pkt. 2 og 5. Spørsmål om grunnplan må ses i lys av vilkåret «tidligere utseende» jf. bestemmelsenes pkt. 5. Det foreslåtte tillegget til pkt. 1 er derfor overflødig. Det foreslåtte tillegget til bestemmelsenes pkt. 2 behandler forhold som reguleres i bestemmelsenes pkt. 3 og 6, og er derfor unødvendig.

Fortidsminneforeningen, Venner av Gamle Stavern og Larvik kommune har bedt om at lagrete bygningsdeler tas inn i fredningsbestemmelsene. Dette er presisert ved et tillegg i bestemmelsenes pkt. 6.

Mottaker	Kontaktperson	Adresse	Post
Vestfold fylkeskommune - Kulturarv		Svend Foyns gate 9	3126 TØNSBERG
Larvik kommune		Postboks 2020	3255 LARVIK

Opplysning om klageadgang og tinglysing

Riksantikvarens vedtak om fredning kan påklages til Miljøverndepartementet, jf. forvaltningsloven § 28. Eventuell klage stiles til Miljøverndepartementet, men sendes Riksantikvaren innen tre uker fra fredningsvedtaket er mottatt, jf. forvaltningsloven § 29.

Fredningsvedtaket vil bli tinglyst av Riksantikvaren i samsvar med kulturminneloven § 22 nr. 5

Vennlig hilsen

Jørn Holme

Ulf Holmene

Vedlegg: 1 Liste fredete bygningsdeler, 2 08-00871-15 Rapport om
Garnisonssykehuset - Forslag om fredning 373987_1_1

Kopi til: Fortidsminneforeningen, Dronningens gate 11, 0152 OSLO/
Miljøverndepartementet, Postboks 8013 Dep, 0030 Oslo/ Fortidsminneforeningen - Vestfold
avdeling, Farmannsveien 30, 3100 Tønsberg/ Venner av Gamle Stavern, Postboks 206

Vedlegg 1

**Liste med sekundære bygningselementer plassert på loft,
Garnisonsykehuset, Joh. Ohlsensgate 8, Stavern, 18.12.2011**

1. Varevinduer, 15stk.
2. Utv. rammevindu m/karm, 8 ruter 1stk.
3. Utv. rammevindu m/ 8 ruter 7stk.
4. Utv.Rammevindu m/ 2 ruter 6stk.
5. Panelbord 10 stk.
6. Dørkarmer 3stk. + 4 dørblader
7. Jernovn 1 stk.
8. Dørblader 2 stk.
9. Feielukedører 4 stk.
10. Panelbord
11. Varevinduer 5 stk. og rammevindue,r 3 stk.
12. Varevinduer 5 stk og rammevinduer m/8 ruter 5stk.
13. Bjelke + rekkverk (til trapp?)
14. Utv. rammevindu 8 ruter 4stk.
15. Utv. rammevindu 6 ruter 4 stk., varevindu 1 rute 4stk.
16. Varevinduer 1 rute, 7 stk.
17. Utv. rammevindu m/8 ruter
18. Dørblader 2 stk.
19. Dørblader 2 stk., en med 4 speiler og en med luke.
20. Panelbord